

ВИКОНКОМ КРИВОРІЗЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ

пл. Молодіжна, 1, м. Кривий Ріг, Дніпропетровська обл., 50101, тел.(056) 493-04-67,
E-mail: uon-kr@kr.gov.ua, web: <https://uokr.dnepredu.com>, код згідно з ЄДРПОУ 02142299

Начальникам відділів освіти
виконкомів районних у місті рад

Керівникам закладів дошкільної,
загальної середньої та
позашкільної освіти

До відома та виконання

Надсилаємо для ознайомлення та використання в роботі «Рекомендації - роз'яснення щодо організації роботи закладу освіти з питань попередження випадків булінгу (цькування)», складені департаментом освіти і науки виконкому міської ради.

Просимо взяти зазначене питання під особистий контроль та до початку 2023/2024 навчального року упорядкувати документи й матеріали з питань попередження випадків булінгу (цькування) відповідно до вимог чинного законодавства України.

Додаток: в 1 прим. на 9 арк.

Директор департаменту

Тетяна КРИПАК

Мотижинець Галина 493 08 95

РЕКОМЕНДАЦІЇ – РОЗ'ЯСНЕННЯ щодо організації роботи закладу освіти з питань попередження випадків булінгу (цькування)

Основні нормативні документи

- ✓ Закон України «Про освіту» (стаття 30 «Прозорість та інформаційна відкритість закладу освіти») <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
- ✓ Закон України № 2657-VIII від 18.12.2018 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19#Text>
- ✓ Наказ МОН України від 28.12.2019 № 1646 «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0111-20#Text>

Алгоритм дій на початок навчального року

1. Ознайомлення з нормативними документами із зазначеного питання адміністрацією та педагогічними працівниками закладу освіти.

2. Складання наказів по закладу освіти:

- «Про створення комісії, затвердження Порядку подання та розгляду (з дотриманням конфіденційності) заяв про випадки булінгу (цькування), Порядку реагування на доведені випадки булінгу (цькування) та відповідальність осіб, причетних до булінгу (цькування) в закладі освіти».

* Цей наказ діє постійно, якщо не змінюється склад комісії (склад комісії – комісія складається з голови, заступника голови, секретаря та не менше ніж п'яти її членів з числа педагогічних працівників, у тому числі практичного психолога та соціального педагога (за наявності) закладу освіти, представників служби у справах дітей та центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

До участі в засіданні комісії за згодою залучаються батьки або інші законні представники малолітніх або неповнолітніх сторін булінгу (цькування), а також можуть залучатися сторони булінгу (цькування), представники інших суб'єктів реагування на випадки булінгу (цькування) в закладах освіти.

У випадку зміни складу комісії необхідно черговим наказом по закладу внести зміни до даного наказу.

- «Про затвердження Плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) у (назва закладу) на 2023-2024н.р.».

* Цей наказ та План заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькування) складається щороку до початку навчального року.

3. Розміщення на сайті закладу освіти обов'язкових матеріалів відповідно до нормативних документів:

– План заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) у (назва закладу) на 2023-2024 н.р.

* Цей документ повинен містити конкретні терміни проведення заходів для усіх учасників освітнього процесу (адміністрації, педагогів, здобувачів освіти, батьків або інших законних представників малолітніх або неповнолітніх здобувачів освіти).

Протягом навчального року щоквартально, але не рідше одного разу на півріччя, здійснюється моніторинг стану освітнього середовища в закладі освіти та, за потреби, вносяться корективи до плану.

Результати моніторингу заслуховуються на адміністративних або методичних засіданнях закладу.

- Порядок подання та розгляду (з дотриманням конфіденційності) заяв про випадки булінгу (цькування) у (назва закладу).
- Порядок реагування на доведені випадки булінгу (цькування) у (назва закладу) та відповідальність осіб, причетних до булінгу (цькування).
- Зразок заяви про випадки булінгу (цькування), контакти відповідальної особи за оперативне реагування на випадки булінгу(цькування).
- Правила поведінки здобувачів освіти в закладі освіти (правила обговорюються на засіданні педагогічної ради та ухвалюються відповідним протоколом)

Привертасмо Вашу увагу!!! Документи, оприлюднені на сайті закладу з питання запобігання та протидії булінгу (цькуванню), повинні мати назви, що містяться у змісті ст.30 Закону України «Про освіту».

Порядок подання та розгляду (з дотриманням конфіденційності) заяв про випадки булінгу (цькування) в _____ (назва закладу)

1. Учасники освітнього процесу (педагоги, учні, батьки або інші законні представники малолітніх або неповнолітніх здобувачів освіти) можуть повідомити про випадок булінгу (цькування), стороною (*сторони булінгу (цькування) - безпосередні учасники випадку: кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності)*) якого вони стали або підозрюють про його вчинення стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу або про який отримали достовірну інформацію.

1.1. У закладі заяви або повідомлення про випадок булінгу (цькування) або підозру щодо його вчинення приймає керівник закладу та (або) відповідальна особа за оперативне реагування у випадку булінгу (цькування).

1.2. Повідомлення можуть бути в усній та (або) письмовій формі, в тому числі із застосуванням засобів електронної комунікації.

2. Керівник закладу освіти у разі отримання заяви або повідомлення про випадок булінгу (цькування):

- невідкладно у строк, що не перевищує однієї доби, повідомляє територіальний орган (підрозділ) Національної поліції України, принаймні одного з батьків або інших законних представників малолітньої чи неповнолітньої особи, яка стала стороною булінгу (цькування);

- за потреби викликає бригаду екстреної (швидкої) медичної допомоги для надання екстреної медичної допомоги;

- повідомляє службу у справах дітей з метою вирішення питання щодо соціального захисту малолітньої чи неповнолітньої особи, яка стала стороною булінгу (цькування), з'ясування причин, які призвели до випадку булінгу (цькування) та вжиття заходів для усунення таких причин;

- повідомляє центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді з метою здійснення оцінки потреб сторін булінгу (цькування), визначення соціальних послуг та методів соціальної роботи, забезпечення психологічної підтримки та надання соціальних послуг;

- скликає засідання комісії з розгляду випадку булінгу (цькування) (далі – комісія) не пізніше, ніж упродовж **трьох робочих днів** з дня отримання заяви або повідомлення.

3. Робота комісії з розгляду заяв про випадки булінгу (цькування) здійснюється з дотриманням вимог Законів України «Про інформацію», «Про захист персональних даних» та включає наступне:

- збір інформації щодо обставин випадку булінгу (цькування), зокрема пояснень сторін булінгу (цькування), батьків або інших законних представників малолітніх або неповнолітніх сторін булінгу (цькування); висновків практичного психолога та соціального педагога (за наявності)

закладу освіти; відомостей служби у справах дітей та центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; експертних висновків (за наявності), якщо у результаті вчинення булінгу (цькування) була завдана шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого; інформації, збереженої на технічних засобах чи засобах електронної комунікації (Інтернет, соціальні мережі, повідомлення тощо); іншої інформації, яка має значення для об'єктивного розгляду заяви;

- розгляд та аналіз зібраних матеріалів щодо обставин випадку булінгу (цькування) та прийняття рішення про наявність/відсутність обставин, що обґрунтовують інформацію, зазначену у заяві.

Особи, залучені до участі в засіданні комісії, зобов'язані дотримуватись принципів діяльності комісії, зокрема не розголошувати стороннім особам відомості, що стали їм відомі у зв'язку з участю у роботі комісії, і не використовувати їх у своїх інтересах або інтересах третіх осіб.

Строк розгляду комісією заяви або повідомлення про випадок булінгу (цькування) в закладі освіти та виконання нею своїх завдань не має перевищувати **десяти робочих днів** із дня отримання заяви або повідомлення керівником закладу освіти.

Порядок
реагування на доведені випадки булінгу (цькування)
В _____ (назва закладу)
та відповідальність осіб, причетних до булінгу (цькування)

У разі прийняття рішення комісією про наявність обставин, що обґрунтовують інформацію, зазначену у заяві, до завдань комісії належить:

- припинення випадку булінгу (цькування) в закладі освіти;
- відновлення та нормалізація стосунків, створення сприятливих умов для подальшого здобуття освіти у групі (класі), де стався випадок булінгу (цькування);
- з'ясування причин, які призвели до випадку булінгу (цькування), та вжиття заходів для усунення таких причин;
- оцінка потреб сторін булінгу (цькування) в отриманні соціальних та психолого-педагогічних послуг та забезпечення таких послуг, в тому числі із залученням фахівців служби у справах дітей та центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;
- визначення заходів виховного впливу щодо сторін булінгу (цькування) у групі (класі), де стався випадок булінгу (цькування);
- моніторинг ефективності соціальних та психолого-педагогічних послуг, заходів з усунення причин булінгу (цькування), заходів виховного впливу та корегування (за потреби) відповідних послуг та Плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі;
- надання рекомендацій для педагогічних (науково-педагогічних) працівників закладу освіти щодо доцільних методів здійснення освітнього процесу та інших заходів з малолітніми чи неповнолітніми сторонами булінгу (цькування), їхніми батьками або іншими законними представниками;
- надання рекомендацій для батьків або інших законних представників малолітньої чи неповнолітньої особи, яка стала стороною булінгу (цькування).

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА БУЛІНГ

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до статті 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо вдосконалення законодавства щодо протидії булінгу (цькування)» булінг (цькування) тягне за собою такі наслідки:

- діяння, вчинене малолітніми або неповнолітніми особами віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, **від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів** доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин.

- **накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів** доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин при вчиненні діяння групою осіб, або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення;

- діяння, передбачене частиною другою цієї статті, вчинене малолітньою або неповнолітньою особою віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, **від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів** доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин.

Неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу (цькування) учасника освітнього процесу тягне за собою **накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів** доходів громадян або **виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням до двадцяти процентів заробітку.**

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА БУЛІНГ***Відповідальність дитини до 14 років***

Згідно з Цивільним кодексом <http://bit.ly/2OM2YUw>, дитина у віці до 14 років має часткову цивільну дієздатність та не несе відповідальності за заподіяну нею шкоду. Тобто за будь-який вчинок дитини, пов'язаний із заподіянням шкоди, відповідатимуть її батьки. Окрім відшкодування вказаної вище шкоди, батьки такої дитини можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності (накладення штрафу) за ст.184 Кодексу України про адміністративні правопорушення <http://bit.ly/2qDIEIb>, тобто за невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дитини. Також батьками або адміністрацією школи може бути направлена заява до Управління ювенальної превенції Національної поліції для того, щоб поставити на облік дитину, яка вчинила насильство.

Відповідальність підлітка від 14 до 16 років

Чинний Кримінальний Кодекс України <http://bit.ly/35NO2A3> вказує вичерпний перелік статей, за які особа у віці від 14 років несе кримінальну відповідальність, наприклад, ст.121 “Умисне тяжке тілесне ушкодження”, ст.122 “Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження”. Тобто, дитина у віці від 14 років до 16 років може бути притягнутою до кримінальної відповідальності, якщо заподіє однокласнику чи будь-якій іншій особі ушкодження, що можуть кваліфікуватися як середньої тяжкості або тяжкі.

Відповідальність підлітка від 16 до 18 років

Учні старшої школи, яким виповнилось 16 років, мають повну деліктоздатність, тобто самі несуть відповідальність за вчинені ними правопорушення та злочини, про що зазначено і в статті 22 Кримінального кодексу України <http://bit.ly/35NO2A3>, і в статті 1734 Кодексу України про адміністративні правопорушення <http://bit.ly/2qDIEIb>.

Новий закон “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)” <http://bit.ly/2OqLPEs> запровадив адміністративну відповідальність за таке правопорушення.

Булінг, внаслідок якого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого, тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин.

У разі доведення булінгу кривдник муситиме сплатити штраф від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи протягом 20-40 годин.

Якщо ж булінг вчиняється групою осіб або повторно протягом року, то кривдник/-и сплачуватимуть від 100 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або мають виконувати громадські роботи протягом 40-60 годин.

Якщо булінг вчиняє неповнолітня (до 18 років) або малолітня (до 14 років) особа, то за неї платитимуть штраф і виконуватимуть громадські роботи батьки або особи, які їх замінюють згідно чинного законодавства.

Крім того, якщо керівник навчального закладу не повідомить поліції про випадки цькування, муситиме заплатити штраф від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або ж має виконувати виправні роботи строком до одного місяця з відрахуванням до 20% заробітку.

У тих випадках, КОЛИ БУЛІНГ МАЄ ФІЗИЧНИЙ ХАРАКТЕР і завдає шкоди здоров'ю людини, окрім Адміністративного кодексу <http://bit.ly/35NO2A3>, до кривдника застосовується Кримінальний кодекс України <http://bit.ly/2qDIEI>, а саме статті 121, 122.

Кримінальний кодекс України: Стаття 121. Умисне тяжке тілесне ушкодження

Умисне тяжке тілесне ушкодження, тобто умисне тілесне ушкодження, небезпечне для життя в момент заподіяння, чи таке, що спричинило втрату будь-якого органу або його функцій, каліцтво статевих органів, психічну хворобу або інший розлад здоров'я, поєднаний зі стійкою втратою працездатності не менш як на одну третину, або переривання вагітності чи непоправне знівечення обличчя, – карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

Умисне тяжке тілесне ушкодження, вчинене способом, що має характер особливого мучення, або вчинене групою осіб, а також з метою залякування потерпілого або інших осіб, чи з мотивів расової, національної або релігійної нетерпимості, або вчинене на замовлення, або таке, що спричинило смерть потерпілого, – карається позбавленням волі на строк від семи до десяти років.

Стаття 122. Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження

1. Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження, тобто умисне ушкодження, яке не є небезпечним для життя і не потягло за собою наслідків, передбачених у статті 121 цього Кодексу, але таке, що спричинило тривалий розлад здоров'я або значну стійку втрату працездатності менш як на одну третину, – карається виправними роботами на строк до двох років або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до трьох років.

2. Ті самі дії, вчинені з метою залякування потерпілого або його родичів чи примусу до певних дій або з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості, – караються позбавленням волі від трьох до п'яти років.

ПРИНЦИПИ СТВОРЕННЯ ПРАВИЛ ПОВЕДІНКИ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ (далі - Правила)

- Правила повинні утверджувати та захищати цінності класу/школи та допомагати виконанню цілей та завдань класу/школи.
- Правила описують дозволену, недозволену або обов'язкову поведінку і ніщо більше. Звід правил містить: дозволи (Що можна робити? Що можна не робити?); приписи (Що робити обов'язково?); заборони (Що не можна робити?).
- Правила повинні містити опис механізмів, що визначають, хто і як слідує за виконанням правил та хто і які санкції застосовує до порушника та заохочення до того, хто їх дотримується.
- Правила повинні містити положення про те, хто і як приймає правила та хто і як може їх змінити.
- Правила повинні бути виконуваними.
- Правила не можуть суперечити загально визнаним правам людини і діючим законам та дискримінувати кого-небудь.

Деякі рекомендації до створення Правил

- Записуйте всі Правила та розташовуйте їх там, де вони постійно доступні учням (враховуючи інклюзивний підхід).
- Не використовуйте готові роздруковані Правила.
- Встановіть єдиний формат поведінки у класі/групі для всіх уроків/заходів (наприклад: приходити в клас по дзвінку, виходити з класу тільки з дозволу вчителя, вставати під час вітання з вчителем, бути охайно вдягненим тощо).
- Переглядайте Правила щороку.
- Приймайте Правила не голосуванням, а консенсусом (учасники повинні намагатися прийти до найкращого з можливих рішень для групи і всіх її членів, а не відстоювати думку більшості, яке часто буває на шкоду меншини).
- Не бійтесь використовувати пряму заборону та вживати частку «не».